

Світлана ТРОНЬКО,

orcid.org/0000-0003-1869-5042

*аспірантка кафедри дошкільної і спеціальної освіти
Криворізького державного педагогічного університету*

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) svetlana.tronko18@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ПІДХОДИ

У статті здійснено всебічний аналіз проблеми формування морально-патріотичної особистості дитини передшкільного віку в контексті педагогічних умов і підходів. Обґрунтовано актуальність дослідження, зумовлену необхідністю інтеграції морально-патріотичного виховання в освітній процес закладів дошкільної освіти з огляду на сучасні соціокультурні та державні виклики. Виокремлено ключові педагогічні умови, що сприяють формуванню морально-патріотичних цінностей у дітей передшкільного віку, зокрема створення розвивального виховного середовища, забезпечення взаємодії педагогів, батьків та громади, а також позитивне емоційно-ціннісне ставлення до виховного процесу.

Метою статті визначено виокремлення та впорядкування системи педагогічних умов, що є необхідними для ефективного формування морально-патріотичної особистості дітей передшкільного віку. У процесі дослідження проаналізовано основні наукові підходи до організації освітнього процесу, серед яких провідне місце займають системний та діяльнісний підхід.

Доведено, що системний підхід забезпечує комплексне бачення виховного процесу, у якому морально-патріотичне виховання інтегрується в усі сфери життєдіяльності дитини, включаючи ігрову, комунікативну, пізнавальну та трудову діяльність. Встановлено, що реалізація системного підходу сприяє цілісному формуванню світогляду дитини та її соціалізації у контексті національної культури та традицій. Визначено, що діяльнісний підхід забезпечує активну участь дитини у процесі виховання, що сприяє набуттю не лише теоретичних знань, а й практичних умінь та навичок, пов'язаних із морально-патріотичною поведінкою. Підтверджено, що використання сюжетно-рольових ігор, інтерактивних методів, проєктної діяльності та фольклорних елементів сприяє закріпленню морально-патріотичних орієнтирів та усвідомленню їхньої значущості.

У ході дослідження систематизовано основні складові педагогічних умов морально-патріотичного виховання дошкільників. Особлива увага приділена значенню емоційно-ціннісного компонента виховання, що проявляється у розвитку у дітей почуття любові до Батьківщини, гордості за свою країну, поваги до її історії, культури та традицій.

Зроблено висновок, що формування морально-патріотичної особистості дітей передшкільного віку потребує створення відповідного розвивального середовища, системну організацію виховного процесу та активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Зазначено, що результативність морально-патріотичного виховання значною мірою залежить від забезпечення послідовності та етапності формування морально-патріотичних якостей відповідно до вікових можливостей дітей.

Ключові слова: *морально-патріотичне виховання, дошкільна освіта, педагогічні умови, системний підхід, діяльнісний підхід, інтерактивні методи, соціалізація, національна культура.*

Svitlana TRONKO,

orcid.org/0000-0003-1869-5042

*Postgraduate student at the Department of Preschool and Special Education
Kryvyi Rih State Pedagogical University
(Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) svetlana.tronko18@gmail.com*

FORMATION OF MORAL-PATRIOTIC PERSONALITY OF A PRESCHOOL AGE CHILD: PEDAGOGICAL CONDITIONS AND APPROACHES

The article provides a comprehensive analysis of the problem of forming a moral and patriotic personality of a preschool child in the context of pedagogical conditions and approaches. The relevance of the study is substantiated due to the need to integrate moral and patriotic education into the educational process of preschool education institutions in view of modern socio-cultural and state challenges. The key pedagogical conditions that contribute to the formation of moral and patriotic values in preschool children are highlighted, in particular, the creation of a developmental educational environment, ensuring the interaction of teachers, parents and the community, as well as a positive emotional and value-based attitude to the educational process.

The purpose of the article is to identify and organize the system of pedagogical conditions necessary for the effective formation of the moral and patriotic personality of preschool children. The study analyzes the main scientific approaches to the organization of the educational process, among which the leading place is occupied by the systemic and activity-based approaches.

It is proved that the systemic approach provides a comprehensive vision of the educational process, in which moral and patriotic education is integrated into all spheres of the child's life, including play, communication, cognitive and labor activities. It has been established that the implementation of a systematic approach contributes to the holistic formation of the child's worldview and socialization in the context of national culture and traditions. It is determined that the activity approach ensures the active participation of the child in the process of education, which contributes to the acquisition of not only theoretical knowledge but also practical skills related to moral and patriotic behavior. It has been confirmed that the use of role-playing games, interactive methods, project activities, and folklore elements helps to consolidate moral and patriotic guidelines and to realize their significance.

The study systematizes the main components of the pedagogical conditions for the moral and patriotic education of preschoolers. Particular attention is paid to the importance of the emotional and value component of education, which is manifested in the development of children's feelings of love for the Motherland, pride in their country, respect for its history, culture and traditions.

It is concluded that the formation of a moral and patriotic personality of preschool children requires the creation of an appropriate developmental environment, systematic organization of the educational process and active interaction of all participants in the educational process. It is noted that the effectiveness of moral and patriotic education largely depends on ensuring the consistency and stages of formation of moral and patriotic qualities in accordance with the age of children.

Key words: moral and patriotic education, preschool education, pedagogical conditions, systematic approach, activity approach, interactive methods, socialization, national culture.

Постановка проблеми. Дошкільне дитинство – це період формування основ ціннісних орієнтацій, громадянської та патріотичної свідомості, а також морально-вольових якостей. В умовах глобалізаційних змін, соціальних трансформацій та переоцінки суспільних ідеалів особливої ваги набуває питання виховання дітей на засадах патріотизму, гуманізму та національної ідентичності. Сучасна система дошкільної освіти має відповідати викликам часу, інтегруючи у виховний процес ефективні педагогічні умови та підходи, що сприятимуть гармонійному розвитку особистості та усвідомленню нею моральних і патріотичних цінностей.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою потребою суспільства у вихованні свідомих громадян, які змалку засвоюють ключові моральні принципи, відчувають відповідальність перед своєю країною, громадою та оточенням. В умовах активних змін у соціокультурному просторі України питання формування морально-патріотичних якостей дітей передшкільного віку набуває особливої значущості. Наявні недоліки у реалізації цієї виховної функції, недостатня науково-методична база та потреба у вдосконаленні педагогічних технологій визначають необхідність глибшого наукового осмислення цієї проблеми. Важливим є врахування вікових особливостей дітей передшкільного віку, які лише починають усвідомлювати свою належність до певної спільноти, національної культури та традицій. Оскільки морально-патріотичне виховання є багатогранним процесом, що поєднує соціальну, психологічну та педагогічну складові, необхідно дослідити оптимальні підходи до його ефективної реалізації.

Незважаючи на наявність численних досліджень у сфері морального та патріотичного виховання, багато аспектів залишаються недостатньо розкритими. Зокрема, потребує подальшої розробки питання створення сприятливих педагогічних умов, що забезпечуватимуть ефективне засвоєння дітьми передшкільного віку основ моральної свідомості та патріотизму. Не до кінця дослідженими залишаються механізми впливу вихователя на формування цих якостей, зокрема методи та прийоми, що сприяють активному залученню дітей до соціокультурного середовища. Також актуальним є питання інтеграції традиційних та інноваційних педагогічних технологій у цей процес, зокрема використання ігрових, художньо-естетичних та інтерактивних методів виховання. Аналізуючи сучасні наукові підходи до морально-патріотичного виховання, можна стверджувати, що існує потреба у виробленні цілісного підходу, у межах якого буде враховано як психолого-педагогічні особливості дітей передшкільного віку, так і соціально-культурні реалії українського суспільства.

Аналіз досліджень. Для цілеспрямованого виховання морально-патріотичної особистості дитини дошкільного віку необхідно визначити та науково обґрунтувати комплекс педагогічних умов, які сприятимуть ефективному формуванню у дітей моральних цінностей, громадянської свідомості та патріотичних почуттів. Актуальність їхнього визначення та практичного впровадження зумовлена тим, що у чинних освітніх стандартах дошкільної освіти механізми виховання морально-патріотичних якостей деталізовано недостатньо, що зумовлює необхідність додаткового науко-

вого обґрунтування та розробки таких педагогічних стратегій морально-патріотичного виховання дошкільнят, які б враховували відповідні умови. Проблема визначення конкретних педагогічних умов морально-патріотичного виховання дошкільнят знайшла відображення в наукових працях багатьох дослідників, зокрема Н. Гордій (Гордій, 2021), А. Жданкіної (Жданкіна, 2022), А. Солонської (Солонська, 2021), С. Тесленко (Тесленко, 2021), О. Федоренко (Федоренко, 2021).

Дослідницею Н. Гордій проаналізовано питання національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах полікультурного суспільства. Вчена визначає ключовою умовою створення відповідного розвивального середовища як у закладі дошкільної освіти, так і в сім'ї, що дозволяє забезпечити безперервний виховний процес та формувати в дітей толерантність, повагу до національних традицій і культурного розмаїття. Значна увага приділяється також урахуванню принципів пріоритетності регіональної культурної спадщини, що сприяє збереженню локальних традицій і забезпечує поступове занурення дитини в історію рідного краю. Н. Гордій також підкреслює, що важливою умовою виступає розширення зв'язків із навколишнім соціумом, що включає організацію екскурсій, зустрічей із представниками різних національних громад, залучення дітей до соціально-культурних заходів, що сприяють формуванню патріотичної свідомості (Гордій, 2021).

Оригінальний підхід до визначення педагогічних умов морально-патріотичного виховання було запропоновано А. Жданкіною. Зокрема, нею використовувались засоби кобзарства для патріотичного виховання молоді. У якості першої педагогічної умови дослідниця наголошує на необхідності формування стійкої позитивної мотивації дітей до вивчення кобзарського спадку, що передбачає їх залучення до народної творчості, ознайомлення із творами українських кобзарів, а також розвиток емоційного сприйняття музичного та поетичного мистецтва. Важливою педагогічною умовою, на її думку, є партнерська взаємодія закладу і батьків, що сприяє консолідації виховних зусиль та формуванню цілісного патріотичного світогляду дитини. А. Жданкіна також акцентує увагу на відповідності змісту патріотичного виховання сучасним викликам, що означає необхідність адаптації виховних методик до реалій сьогодення, зокрема використання інноваційних технологій у навчальному процесі, залучення сучасних медіаресурсів, а також формування у дітей активної громадянської позиції (Жданкіна, 2022).

Дослідниця А. Солонська загострює увагу на тому, що у різних посібниках для вихователів закладів дошкільної освіти виділено три ключові педагогічні умови патріотичного виховання відповідної вікової категорії дітей: 1) цілеспрямована робота з дітьми щодо їхнього патріотичного виховання; 2) ефективна взаємодія з батьками; 3) якісний методичний супровід, що лежить в основі підвищення рівня фахової майстерності педагогів співпрацю з батьками та підвищення фахової майстерності педагогів або методичний супровід (Солонська, 2021: 126).

Вчена С. Тесленко у своєму дослідженні зосереджується на педагогічних умовах національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності. Однією з визначальних умов на думку дослідниці є українськомовний супровід виховного процесу, який дозволяє дітям не лише опановувати державну мову, а й засвоювати через неї національні та моральні цінності. Важливою умовою є також інтегрований підхід до виховання, що передбачає комплексний вплив на дитину через поєднання мовленнєвих, художньо-естетичних і соціокультурних засобів. Особливе значення С. Тесленко надає взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків, що створює єдине виховне середовище та забезпечує цілісний вплив на особистість дитини. Родинне виховання є невід'ємною частиною патріотичного становлення, адже саме в сім'ї закладаються перші моральні орієнтири, формуються первинні уявлення про рідний край, традиції та культуру (Тесленко, 2021).

Інша українська дослідниця (О. Федоренко) наголошує, що формування патріотичних почуттів не може бути ізольованим від загального освітнього простору. Включення елементів патріотичного виховання в освітній процес забезпечує цілісне засвоєння дітьми національних цінностей за допомогою різних видів діяльності – гри, спілкування, дослідницької активності тощо. Ключовим аспектом, на думку дослідниці, є використання активних форм і методів навчання, що сприяють засвоєнню патріотичних цінностей. Залучення дітей до інтерактивних методик, таких як рольові ігри, проєктна діяльність, театралізовані вистави на національну тематику, сприяє формуванню усвідомленого ставлення до своєї батьківщини, її історії, культури та традицій. Резюмуючи погляди О. Федоренко на питання умов можна виділити наступні умови, ідентифіковані дослідницею: 1) інтеграція національно-патріотичного виховання в навчальний процес; 2) створення сприятливого виховного середовища; 3) використання

активних форм і методів навчання, що сприяють засвоєнню патріотичних цінностей (Федоренко, 2021).

Попри значну кількість досліджень у цій сфері питання педагогічних умов морально-патріотичного виховання дошкільнят потребує подальшої розробки. Адже на цьому віковому етапі дитина ще не здатна до абстрактного мислення, проте активно засвоює соціальні норми через безпосередній емоційно-почуттєвий досвід, гру, спостереження та наслідування поведінки дорослих. Тому особливої уваги потребує визначення педагогічних умов дітей цієї вікової категорії, які сприятимуть їх гармонійному включенню у морально-патріотичний простір, створюватимуть середовище для активного переживання національних і загальнолюдських цінностей, сприятимуть формуванню стійких моральних почуттів.

Мета статті полягає у виділенні та впорядкуванні системи педагогічних умов, які мають бути створені для ефективного виховання морально-патріотичної особистості дитини передшкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У контексті розгляду педагогічних умов виховання морально-патріотичної особистості дитини дошкільного віку важливо розкрити базові педагогічні підходи до організації освітнього процесу, серед яких провідне місце займають системний та діяльнісний підхід.

Системний підхід є одним із фундаментальних методологічних орієнтирів у сучасній педагогіці та відіграє ключову роль у формуванні морально-патріотичної особистості дитини дошкільного віку. Його застосування передбачає комплексний аналіз усіх елементів освітнього процесу та їхню взаємодію в єдиній педагогічній системі. Системний підхід розглядає освітній процес як складну динамічну систему, що складається з низки взаємопов'язаних компонентів, серед яких: 1) цілі виховання, що спрямовані на формування моральних і патріотичних цінностей у дітей дошкільного віку; 2) суб'єкти взаємодії, до яких належать діти, вихователі, батьки та соціальне оточення; 3) зміст освіти, що включає навчально-виховні програми, які інтегрують морально-патріотичне виховання, методи та засоби навчання, що включають педагогічні технології, інтерактивні методи та сюжетно-рольові ігри, а також результати, що відображають рівень сформованості морально-патріотичних якостей у дітей (Сич, 2021).

Його значення для морально-патріотичного виховання полягає в забезпеченні цілісності освітнього процесу, де морально-патріотичне виховання не є ізольованою частиною дошкільної освіти, а інтегрується в усі види діяльності дітей, включа-

ючи ігрову, пізнавальну, комунікативну та трудову. Важливим аспектом є взаємозв'язок елементів виховання, коли вихователь, дитячий колектив, батьки та соціальне середовище формують єдину систему впливу на особистість дошкільника, що сприяє глибшому засвоєнню морально-патріотичних цінностей. Системність змісту освітнього процесу проявляється у використанні педагогічних методів, що забезпечують поступове формування у дітей таких якостей, як любов до Батьківщини, відповідальність, гуманність, повага до традицій та державної символіки. Важливим принципом є послідовність та етапність виховного процесу, коли морально-патріотичне виховання реалізовується відповідно до вікових особливостей дітей, починаючи з простих форм, таких як емоційне сприйняття символів країни, і переходячи до усвідомленого громадянського ставлення. Організація системних дій передбачає застосування методів, які поєднують різні форми діяльності дітей, включаючи спостереження, бесіди, сюжетно-рольові ігри, екскурсії, участь у патріотичних заходах та творчі проекти (Вітюк, 2017).

Діяльнісний підхід до організації освітнього процесу у контексті виховання морально-патріотичної особистості дитини дошкільного віку ґрунтується на принципі активної участі дитини у процесі навчання, що забезпечує не лише засвоєння знань, а й формування ключових компетентностей через безпосередню діяльність. Цей підхід, закріплений у Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до наказу МОН від 12.01.2021 р. №33, акцентує увагу на створенні умов для різноманітних видів дитячої активності, які охоплюють рухову, ігрову, мистецько-творчу, пізнавально-дослідницьку та господарсько-побутову діяльність. Його основна мета полягає у набутті особистого досвіду через практичну взаємодію з довкіллям, що сприяє закріпленню морально-патріотичних цінностей та розвитку соціально значущих якостей особистості дитини (Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти, 2021).

Виховання морально-патріотичної особистості дошкільника в межах діяльнісного підходу передбачає інтеграцію відповідних змістових компонентів у всі сфери життєдіяльності дитини. Основний акцент робиться на ігровій діяльності, яка виступає природним механізмом засвоєння морально-етичних норм, соціальних ролей та моделей поведінки. За допомогою сюжетно-рольових ігор, пізнавально-дослідницької та мистецько-творчої видів діяльності дошкільники пізнають поняття дружби, взаємодопомоги, відповідальності перед суспільством та своєю країною.

Аналіз підходів дослідників до визначення педагогічних умов виховання морально-патріотичної особистості дитини передшкільного віку, а також базових підходів до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти дозволяє виокремити основні тенденції сучасної науки в цьому напрямі. Вчені наголошують на необхідності інтегрованого підходу до виховання, створення сприятливого розвивального середовища, активної взаємодії освітніх закладів та сім'ї, а також залучення дітей до культурно-національних традицій через художньо-мовленнєву діяльність, музику, фольклор та інтерактивні методи навчання. Комплексне поєднання цих поглядів дозволив нам виокремити три ключові педагогічні умови, які, на наш погляд, є базовими для результативного морально-патріотичного виховання дітей в сучасних українських ЗДО (рис. 1).

1. Створення розвивального виховного середовища, насиченого національно-культурним змістом.

Виховне середовище відіграє суттєву роль у процесі засвоєння дитиною культурних і патріотичних цінностей, оскільки саме через взаємодію із соціальним і предметно-розвивальним оточенням відбувається первинне усвідомлення норм та правил життя в суспільстві (Бех, 2018). Особливого значення набуває насиченість середовища візуальними, мовленнєвими, художньо-естетич-

ними та практичними компонентами, що стимулюють дитину до пізнання національної культури.

Реалізація цієї умови зумовлює необхідність використання українськомовного середовища як основи формування патріотичної свідомості, впровадження діяльнісного та системного підходів до формування патріотичних почуттів дошкільників, врахування регіональної культурної спадщини та етнокультурних особливостей у виховному процесі

2. Взаємодія педагогів, батьків та громади у вихованні морально-патріотичних цінностей.

Патріотичне виховання неможливе в межах лише освітнього закладу, оскільки ціннісні орієнтири дитини формуються під впливом різних соціальних інститутів, серед яких центральне місце займають сім'я, освітнє середовище та громада. Відповідно, лише тісна співпраця між цими суб'єктами може забезпечити цілісність виховного впливу, його системність та узгодженість із реальними суспільними викликами.

Одним із фундаментальних аспектів такої взаємодії є партнерська співпраця між педагогами та батьками. Як відзначають дослідники Т. Валентьєва (Валентьєва, 2013), Н. Гончар (Гончар, 2019), Т. Довженко (Довженко, 2016) та ін. сімейне середовище є первинним простором соціалізації дитини, де закладаються її перші уявлення про

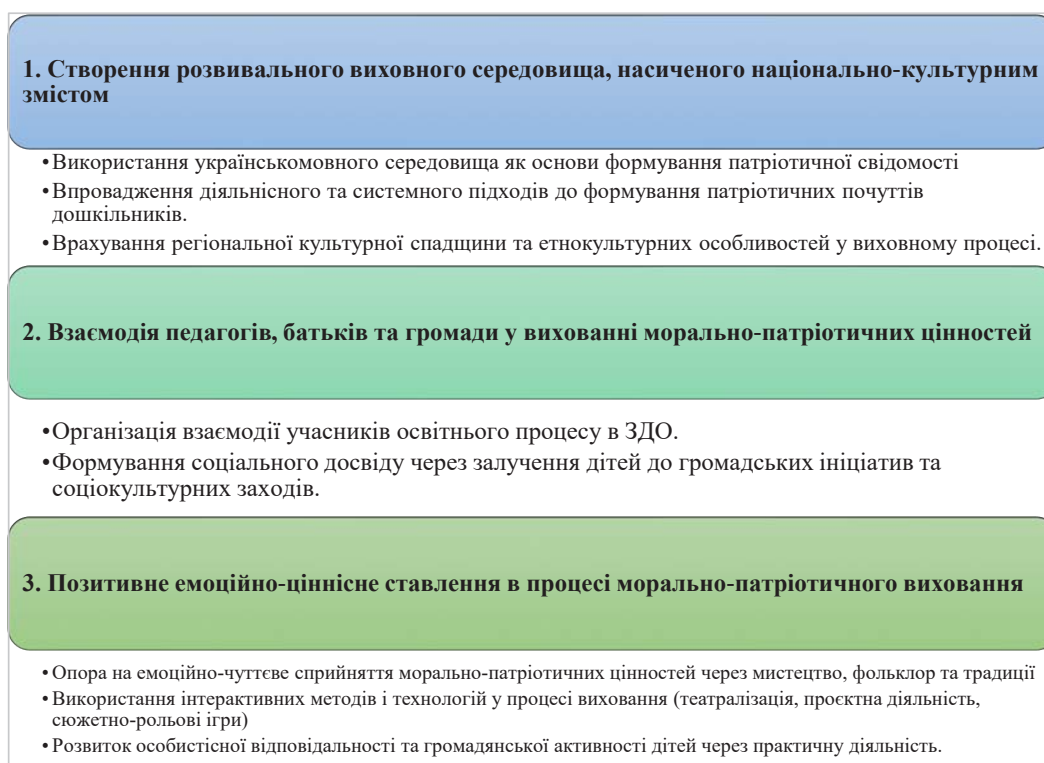

Рис. 1. Педагогічні умови виховання морально-патріотичної особистості дитини передшкільного віку

рідну культуру, народні традиції, національні символи. Якщо виховний процес у закладі дошкільної освіти не підкріплюється відповідними впливами в родині, ефективність патріотичного виховання значно знижується.

Формування цієї умови здійснюється за рахунок організації взаємодії учасників освітнього процесу в ЗДО, залучення дітей до громадських ініціатив та соціокультурних заходів.

3. Позитивне емоційно-ціннісне ставлення в процесі морально-патріотичного виховання.

Емоційно-чуттєва сфера відіграє важливу роль у формуванні морально-патріотичних почуттів, оскільки дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку емпатії, співпереживання та усвідомлення соціокультурних норм через особистісні переживання (Басюк, 2022). Саме тому звернення до мистецтва, фольклору та народних традицій є ефективним засобом формування стійких морально-патріотичних орієнтацій.

Провідними чинниками виконання цієї умови є опора на емоційно-чуттєве сприйняття морально-патріотичних цінностей шляхом використання мистецтва, фольклору та традицій; використання інтерактивних методів і технологій у процесі виховання (театралізація, проєктна діяльність, сюжетно-рольові ігри); розвиток особистісної відповідальності та громадянської активності дітей шляхом цілеспрямованого залучення їх до практичної діяльності.

Висновки. Отже, виховання морально-патріотичної особистості передшкільного віку потребує створення цілісної педагогічної системи, в основі якої лежать взаємопов'язані педагогічні умови. Вони згруповані за ключовими напрямками: розвивальне виховне середовище, педагогічна взаємо-

дія, якісне методологічне забезпечення та акцент на емоційно-ціннісній сфері дитини. Необхідно звернути особливу увагу, що частина з виділених умов дозволяє реалізувати принцип відповідності змісту заходів морально-патріотичного виховання рівню психічного розвитку дітей.

Створення виховного простору, насиченого національно-культурним змістом, і використання українськомовного середовища забезпечують занурення дитини у культурні традиції та цінності. Важливу роль відіграє співпраця педагогів, батьків і громади, що сприяє цілісному впливу на світогляд дитини. Системний підхід у вихованні дозволяє поступово формувати патріотичні почуття відповідно до вікових можливостей, а застосування інтерактивних методів активізує емоційно-чуттєве сприйняття цінностей. Практичне залучення дошкільників до соціокультурних заходів і громадських ініціатив сприяє формуванню особистісної відповідальності та громадянської активності. Таким чином, поєднання цих умов у виховному процесі ЗДО дозволяє забезпечити гармонійне та всеохоплююче формування морально-патріотичної особистості дитини.

Перспективи подальших досліджень передбачають емпіричну перевірку ефективності впровадження виділених педагогічних умов формування морально-патріотичної особистості дітей передшкільного віку. Особливої уваги також потребує розробка та експериментальна верифікація методичних засобів активізації емоційно-ціннісного сприйняття національних традицій у дошкільників. Подальші дослідження також можуть бути спрямовані на розробку критеріїв оцінювання рівня сформованості морально-патріотичних якостей у передшкільному віці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басюк Н. А. Формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку: монографія. Житомир: ФОП Євенок О. О., 2022. 328 с.
2. Бех І. Д. Патріотизм як цінність. 7 наукових позицій у національно-патріотичному вихованні. *Управління освітою*. 2018. № 6. С. 6–12.
3. Валентьєва Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. № 17 (1). С. 121–128.
4. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Наукові публікації. Педагогічний пошук*. 2017. №2 (94). С. 3–6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/ (дата звернення: 22.03.2025).
5. Гончар Н. П. Форми взаємодії закладів дошкільної освіти із сім'єю з питань формування здоров'язбережувальної компетенції в дітей дошкільного віку. *Освітній простір України*. 2019. № 13. С. 183–186.
6. Гордій Н. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобом дитячої художньої літератури. *Освітні обрії*. 2021. № 1 (52). С. 57–63.
7. Довженко Т. О. Підготовка майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до роботи з сім'єю. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. 2016. № 52. С. 124–133.
8. Жданкіна А. Педагогічні умови патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 131–139.

9. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ МОН від 12.01.2021 р. №33. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 22.03.2025).

10. Сич Т. В. Особливості застосування методологічних підходів у дослідженнях проблем управління освітою. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32. Т. 2. С. 140–143. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.28> (дата звернення: 04.03.2025)..

11. Солонська А. А. Батьківсько-виховательська взаємодія як чинник патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку: дис... канд. пед. н.: 13.00.07 / Інститут проблем виховання НАПН України, Київ, 2021. 181 с. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Solonska_dis.pdf (дата звернення: 22.03.2025).

12. Тесленко С. О. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2021. 251 с. URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2021/teslenko/dis.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).

13. Федоренко О. М. Педагогічні умови формування національно-патріотичної вихованості в учнів основної школи загальноосвітніх навчальних закладів: дис... канд. пед. н.: 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Київ, 2021. 186 с. URL: <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Dysertatsiya-Fedorenko-O.M.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).

REFERENCES

1. Basiuk, N. A. (2022). Formuvannia moralnykh pochuttiv u ditei starshoho doshkilnoho i molodshoho shkilnoho viku: monohrafiia [Formation of moral feelings in preschool and early school-age children: Monograph]. Zhytomyr: FOP Yevenok O. O. [In Ukrainian].

2. Bekh, I. D. (2018). Patriotyzm yak tsinnist. 7 naukovykh pozytsii u natsionalno-patriotychnomu vykhovanni [Patriotism as a value. 7 scientific positions in national-patriotic education]. *Upravlinnia osvitoiu – Educational Management*, (6), 6-12 [In Ukrainian].

3. Valentieva, T. I. (2013). Sutnist, meta, pryntsyipy i formy spivrobitnytstva doshkilnoho navchalnoho zakladu z batkamy starshykh doshkilnykh [Essence, goal, principles, and forms of cooperation between preschool institutions and parents of senior preschoolers]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and Methodological Problems of Children and Student Youth*, 17(1), 121-128 [In Ukrainian].

4. Vitiuk, V. V. (2017). Hotovnist pedahohiv do zmin v umovakh realizatsii Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» [Teachers' readiness for changes in the context of the implementation of the «New Ukrainian School» Concept]. *Naukovi publikatsii. Pedahohichniy poshuk – Scientific Publications. Pedagogical Search*, 2(94), 3-6. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/ [In Ukrainian].

5. Honchar, N. P. (2019). Formy vzaiemodii zakladiv doshkilnoi osvity iz simieiu z pytan formuvannia zdoroviazbezpezhuvanoi kompetentsii v ditei doshkilnoho viku [Forms of interaction between preschool institutions and families regarding the formation of health-preserving competence in preschool children]. *Osvitni prostir Ukrainy – Educational Space of Ukraine*, (13), 183-186 [In Ukrainian].

6. Hordii, N. (2021). Vykhovannia patriotychnykh pochuttiv u ditei starshoho doshkilnoho viku zasobom dytiachei khudozhnoi literatury [Fostering patriotic feelings in senior preschool children through children's fiction]. *Osvitni obrii – Educational Horizons*, 1(52), 57-63 [In Ukrainian].

7. Dovzhenko, T. O. (2016). Pidhotovka maibutnoho vykhovatelja doshkilnoho navchalnoho zakladu do roboty z simieiu [Training of future preschool educators for working with families]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohika ta psykholohiia» – Collection of Scientific Papers «Pedagogy and Psychology»*, (52), 124-133 [In Ukrainian].

8. Zhdankina, A. (2022). Pedahohichni umovy patriotychnoho vykhovannia uchnivskoi molodi zasobamy kobzarstva [Pedagogical conditions for patriotic education of student youth through Kobzar traditions]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, (2), 131-139 [In Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnogo standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia: Nakaz MON vid 12.01.2021 r. No. 33 [Approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition: Order of the Ministry of Education and Science dated 12.01.2021 No. 33]. Retrieved from https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [In Ukrainian].

10. Sych, T. V. (2021). Osoblyvosti zastosuvannia metodolohichnykh pidkhodiv u doslidzhenniakh problem upravlinnia osvitoiu [Features of applying methodological approaches in studies on educational management issues]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 32(2), 140-143. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.28> [In Ukrainian].

11. Solonska, A. A. (2021). Batkivsko-vykhovatel'ska vzaiemodiiia yak chynnyk patriotychnoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku [Parent-educator interaction as a factor of patriotic education in senior preschool children] (PhD dissertation). Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy, Kyiv. Retrieved from https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Solonska_dis.pdf [In Ukrainian].

12. Teslenko, S. O. (2021). Natsionalno-patriotychne vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy khudozhno-movlennevoyi diialnosti [National-patriotic education of senior preschool children through artistic and speech activities] (PhD dissertation). Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho, Mykolaiv. Retrieved from <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2021/teslenko/dis.pdf> [In Ukrainian].

13. Fedorenko, O. M. (2021). Pedahohichni umovy formuvannia natsionalno-patriotychnoi vykhovanosti v uchniv osnovnoi shkoly zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Pedagogical conditions for the formation of national-patriotic upbringing in students of general secondary schools] (PhD dissertation). Skhidnoukraiynskiy natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia, Kyiv. Retrieved from <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Dysertatsiya-Fedorenko-O.M.pdf> [In Ukrainian].